

Jan CAMPBELL: Když stárneš, tak vidíš hůř, ale více

Nepříjemné zprávy jsou poslední dobou shazovány ze stolu díky obvinění z neprav-(div)osti-(fake news) a úniku informací. Smysl zprávy odchází na vedlejší kolej. Více času se tráví na diskuzi, zdali je zpráva fake news nebo propaganda, či není. Mnozí politologové jsou si jistí, že konjunktura falešných zpráv, a obvinění z falešných zpráv, je nevyhnutelná. Následkem takové konjunktury bude další rozvrstvení žurnalistiky - na efektivní a kvalitativní.

Proto se fakeovost zprávy stala silným prostředkem propagandy, dezorientace člověka a rozmazávání hranice mezi pravdou a lží. Sama média stojí před staro - novou výzvou: být výrazným, ale nelhat. Překročit hranici mezi pravdou a lží, mezi výrazností a nelhavostí je vždy nebezpečné. V životě stejně jako v *Běsách* Dostojevského: *Je stále těžší v životě žít a nelhat, a nevěřit vlastním lžím.*

Nabízejí se neodbytné otázky: Jak se vyrovnat se zkušeností, kdy je fake vždy efektivní, přestože efekt nese v sobě *situační, operativní* charakter, a autor díky tomu snadno dosahuje svého cíle? Jak se chovat, když odhalit fake je složitější než ho vypustit do prostoru, když jeho odhalení nemá žádný velký význam? Staré ruské přísloví nabízí odpověď: *Je příliš pozdě pít Bordžomi!*

Řešení

Jedním z řešení je zdravý rozum a jím využívané technologie. Myšlenka, že všichni lidé jsou si rovni, včetně čtenářů, neodpovídá skutečnosti. Jedni chtějí znát pravdu, druzí chtějí být klamáni, ošáleni a dalším je všechno jedno. I přesto ale má idealismus právo na existenci. Idealismus se však stává výzvou: Zvítězit v soutěži o pestrost a efektivnost a současně zůstat čestným.

Tento přístup ale přestává fungovat tam, kde takzvaný svobodný svět používá cenzuru, kterou osobně znám (státní, korporativní i samo-cenzuru), či tam, kde život probíhá v *rozdvojeném světě*. Ten před 50 lety zformuloval americký konzervativní sociolog Robert Nisbet (1913–1996). Některé pořady Vladimira Solovjova a Vladimira Poznera, diskuze na téma Serebrennikova či o filmu *Matilda*, který kromě několika vyvolených a komise Kremlu nikdo neviděl, se přibližují k *tolerantnosti bez výjimek*. Absolutní tolerance, kterou od nás prostých požaduje rozdvojený svět, je nebezpečná. Nebezpečí se skrývá ve ctižádostivosti a vystupování. Proto řešení v úvodu uvedených výzev vyžaduje od žurnalistiky idealismus a nové technologie.

Například kybernetické přístupy, algoritmy umožňující v reálném čase prověřovat řeč či psaný text na fakta (analogie prověrky na plagiát). Minimalizace lži v reálném čase za pomoci technologií a ohromných databází, bez nároku na pravdu, ale s povinností uvádět fakta, dovolí vzniku automatické regulace *dark netu* a podobných, a novému profilu žurnalisty. Všechna řešení totiž obsahují potřebu prověrky informací a jejich porovnání. To proto, že současný průměrný čtenář to není schopen dělat, a nemá k tomu sklony. Proto musí být lež a arogance neutralizována. To vyžaduje protiklad obsažený v námi vytvořeném rozdvojeném světě.

Rozdvojený svět jako výzva

Rozdvojený svět a pojmy *Nisbeta* a podobných osobností dosáhly úrovně a otevřenosti ke všemu cizímu, dovolující vidět důležité paradoxy: Můžeš být Rus, Čech, Němec, ale nikdo to nesmí vědět. Přijímejte a starejte se o migranty jako o své, jako menšinu. Málokdo si ale uvědomuje, že použití tohoto pravidla ze strany vysokých politických elit povede, když ne okamžitě, tak postupně ke krachu systému. Pro nás, prosté lidi, bude v období *fakeů*, monopolu médií a nejednoznačnosti hodnot,

výsledek podobný. Proto: Bůh s námi!

Dostojevský ve *Zločinu a trestu* napsal:

Vznešenost duše se částečně pozná i tím, nakolik a před čím je schopna respektu a hluboké úcty... vše závisí na tom, v jakém prostředí a situaci se člověk nachází. Vše závisí na prostředí, člověk sám není nic.

Nabízejí se otázky: Jaký vztah je možné mít k anomálním zprávám, pokud nám je zakázáno pohrdání už jen kvůli tomu, že nejsou podepsané? Jak postupovat, jestliže zkušenost nejen Dostojevského ukazuje, že: *Všelijaký evropský básník, myslitel, filantrop, kromě země své, z celého světa, je nejvíce a nejupřímněji pochopen a přijat vždy v Rusku.* O evropských zemích, nebo o USA toto říci není možné. Připomínám, že v těchto dnech prodloužil americký prezident zákaz financování kulturních projektů mezi USA a Ruskou federací. Není pochyb, že západní spojenci USA v Evropě budou zákaz v tichosti kopírovat.

V daných otázkách a z vlastní zkušenosti vidím jednu z největších výzev nejen pro ruská média. Jak se k takové výzvě postavit, jestliže chápání dobra a zla pocházejí z toho, že dobro a zlo žili neustále spolu jeden vedle druhého? Parafrazování Mefistofela z díla Johanna Wolfganga Goethe mi umožňuje formulovat: *Já jsem částí té části celku, která chce dobro, a páchá zlo.*

Tři příklady

Prvním příkladem je En Marche. Ve středu 2. srpna strana prezidenta Francie Emmanuela Macrona na své oficiální stránce vyzvala žurnalisty „*nerozšiřovat informace RT a Sputniku*“ kvůli tomu, že tato média údajně „*vědomě publikovala nepravdivé informace o Macronovi v době prezidentských voleb*“. Problém je vážnější: Vedoucí představitelé *En Marche* prosí nejen žurnalisty, ale i sociální sítě „*jasně označovat dané stránky jako propagandistické*“. Důkazy fakeů samozřejmě žádné prezentovány nebyly.

Druhý příklad, USA. Tam americký prezident Donald Trump spustil kanál na Facebooku „*reálných, ne-falešných zpráv*“. V úvodním dílu slibovala divákům snacha prezidenta Lara Trump „*poskytovat jim pouze fakta*“. Chci připomenout, že fakt - to zdaleka není pravda. Nebudu se zmiňovat o posledních akcích amerického Kongresu a konání představitelů Facebook, Twitter a Google a představitelných následcích pro vztah mezi USA, Ruskem a EU.

Třetí příklad, Německo. Mediální škola v Hamburku a Lipská univerzita na objednávku fondu Otty Brennera vytvořily dokument (200 stránek) vyhodnocující chování německých masových médií (SZ, FAZ, Die Welt, Bild a 85 regionálních novin) v letech 2015–2016. To byla doba masového příchodu nelegálních migrantů. Není čas na podrobnosti či hodnocení. V základu se jedná o:

1) žurnalisté zapomněli na objektivitu, nahradili ji, údajně v důsledku chyby, propagandou takzvané kultury vítání a cítili právo „*vychovávat*“ lidi,

2) z 35 000 dokumentů jen 6 % (!) obsahovalo spolehlivé informace či reportáže. Pouze v 1 článku ze 100 byl publikován názor nezávislých autorů. Současně s tím bylo dokázáno, že 43 % takzvaných hrdinů má vztah k vládě či politikům,

3) Oficiální představitelé *Deutsche Welle* (DW) tvrdí, že pracovníci nepracovali, jak se má a mohli, nedokázali odhalit situaci, ani ji osvětlovat z různých úhlů. Agentura *Deutsche Welle* konstatuje, že žurnalisty i články o běžencích silně kritizuje vědecký institut. Já dodávám: Masová média mají štěstí, že vědečtí experti nedostali čas na vyhodnocení televizních pořadů a reportáží.

O čem hovoří příklady

Francouzský prezident útočí, americký prezident se brání. Jeden i druhý považují za nutné apelovat ne na obsah materiálu, ale na chápání pravdivosti (fakeovosti). Masová média, v daném případě Německo, pracují tak, jak politické elity země požadují. Žurnalisté podporují linii vedoucích politických stran. Celá předvolební kampaň a povolební zpravodajství oficiálních masových medií pokračují v popsáném konání.

Oponenti *politiky vítání* poukazují na zneužívání ze strany ekonomických migrantů, na chování migrantů, což svědčí o obsazování země. O skutečnosti, že mezi migranty se nacházejí teroristé a osoby, které jsou připraveny změnit kulturu Německa, se píše, ale málo. Od roku 2015 bylo odhaleno mnoho faktů, které dnes není možné zapírat. Liberálové ve vládě to pochopili a začali pomalu, nevylučují, že pouze na oko, měnit migrační politiku. Žurnalisté a masová média se začali přizpůsobovat novým okolnostem. Ideologie zůstala ideologií, a opravdový život zůstal životem. Žurnalisté v Německu vystupují jako disciplinovaní státní činitelé. Píší to, co jim je přikázáno stejně tak, jako psali před 50 lety za časů *Rudi Dutchke*, či TASS v červnu 1941.

Jednostranné reportáže, nepravdivost a lež tak vytvářejí ve společnosti nebezpečné vakuum. V něm se svoboda média transformuje do homeopatického rozměru. Problém je i v tom, že jestliže oficiální média publikují nějakou vysvětlující informaci, tak to v mnoha případech není výsledkem hledání pravdy, ale produktem politického příkazu či objednávky.

Představitelná budoucnost

Praxe ukázala, že rozšíření internetu a totální průniky informací neochraňují člověka od nepravdy, právě naopak. Čtenáři nemají sílu, nechťejí, možná že již ani neumí si zapamatovávat fakta a nemají čas je prověřovat. Lež tak zas a znova vede k úspěchu. Pokrytectví roste. Obrovská část auditoria čte jen nadpisy a nepamatuje si kontexty. V takových podmínkách neroste hodnota faktů, ale technologií rozšiřování informací a autorit, názorových lídrů.

Obraz svobodného západního světa při nepřítomnosti jasného myšlení umožňuje propagandistům nálepkovat své oponenty. Nikomu nepřichází na mysl, že šířitelem nesvobody jsou právě sociální sítě. Výzva se skrývá v tom, že účastníci politických a ekonomických bojů již nemohou přestat používat tento prostředek a s ním spojené metody. Jak dokazuje Španělsko a dnešní referendum v Katalánii, je téměř nemožné bez IT počítat hlasy voličů. Jedinou otázkou se stala efektivita práce toho či onoho účastníka. Na tomto místě připomínám důležitost vzdělání a výchovy. Tento pár byl vždy spolu s reformami financí na prvním místě u rozpadu či vytváření státnosti. Dnes na ignorování důležitosti páru, výchova- vzdělání, doplácíme. Připomínám také, že efektivita je spojena s ekologií a ekonomickou činností. Tyto tři E tvoří celek.

Je možné „restartování“ vztahů?

Mně osobně se nelíbí pojem restartování. S tímto slovem jsou spojeny negativní asociace, neúspěch a staré časy. Pokud bude budoucnost potřebovat člověka kreativního a samostatného v technologickém a vědeckém směru, který bude mít i vnější i vnitřní motivaci, bude schopen analyzovat paradoxy a jiné fenomény naší reality, včetně kybernetických systémů, tak z mého pohledu je vhodné například označení **revitalizace**. Člověka budoucnosti není možné vychovat za pomoci vytváření organizačně-pedagogických mechanismů, finanční motivace či nabízení mýtů ze zastaralých teorií a modelů. Číňané říkají: *Abys mohl vést lidi, jdi za nimi*.

Kvalita vzdělání na Západě neustále klesá, padá. Hledat partnery v Rusku pro dialog nebude lehké. Z uvedeného vyplývají dva hlavní úkoly:

1) pochopit (i středo- a východním Evropanům), že Západem nabízené přátelství v 90. letech nebylo nabídkou upřímného přátelství, ale byl to výsledek chování při prvním vítězství Západu nad

historickým nepřítelem bez války,

2) v archetypu Západu, který přesně popsal Shakespeare, je ukryta snaha dobývat (válčit), učit (diktovat) a podrobovat (řídít) ostatní. A otázka: Je možné doufat ve zlepšení situace a překonání paradoxů, jestliže jediná situace, kdy se nacházíme za hranicí paradoxu, je přímý vztah? Vztah, to je závislost, základ všeho. Z toho vyplývá, že bez kvalitní revitalizace vztahů se neobejdeme.

O jakou revitalizaci se jedná?

Revitalizace musí být založena na základě tematického dialogu, na možném dokonalém ovládnutí rodného jazyka a jeho použití v dialogu, ne v diskuzi, se Západem a pochopení toho, že skutečná pravda, která se přibližuje k té všeobecné, není pravděpodobná, a je vždy nebezpečná držitelům moci a moci samé.

Proto, kdo se rozhodl hledat pravdu, ten *musí mít zdravého a rychlého koně*. To říkají Číňané. Bezprostřední vztah sedíc na koni, ta konkrétní závislost, to je minuta štěstí, hněvu či činů, při nichž zapomínáme. Když zapomínáme, jako bychom platili cenu za prostotu. Paradox tak odhaluje slabost bipolárního myšlení, které je tak úspěšné v jiných případech. Současně ale neustále představuje otázku, kterou před nás staví sama naše existence. Napovídá, že nemá smysl pokoušet se prolomit paradox novou definicí vědomí, nebo čímkoli jiným, čeho je náš intelekt schopen, jelikož principiální otázka existence zůstává.

Dostojevský odpověděl na otázku konference již dříve:

Všechno pochop a všechno odpusť... To proto, aby neumírala veliká mysl. Staňte se sluncem a všichni vás uvidí. Je podivuhodné, co může udělat jeden paprsek slunce s duší člověka.

(Článek je překlad a zkrácená verze referátu autora na 6. Mezinárodní konferenci na téma Rusko - Evropa: Je možné „restartování“ vztahů? Role masových medií Ruska Evropy - Pohled zevnitř. Konference se konala v Budapešti 5. října 2017. Referát je založen na obsahu přísloví, tvořící název příspěvku, myšlenkách Fjodora Michajloviče Dostojevského a vlastních zkušenostech).

Zdroj: vasevec.cz

Autor: Jan Campbell